

Asia: VN/7020/2024-OKM-103

Tekoäly ja tekijänoikeus: Vastuullinen tekoälyn kehittäminen ja käyttö

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatko luovan ryhmän ehdotuksia? Voitko ehdottaa niille tärkeysjärjestystä?

Kannatamme luovan työn tekijöiden kouluttamista tekoälytyökalujen käyttöön, tekoälylukutaidon kehittämistä sekä kotimaisten tekoälykehittäjien ja sisällöntuottajien välisten käytäntöjen rakentamista, johon olemme valmiit osallistumaan.

Emme kannata ehdotusta kumottavissa olevasta olettamasta, jonka mukaan suojattua sisältöä katsottaisiin käytetyn koulutuksessa, jos läpinäkyvyys ei toteudu riittävällä tarkkuudella: kyse on todistustaakan kääntämisestä, jota voimassa oleva EU-oikeus ei tunne, josta keskustellaan EU-tasolla ja joka kohdistuisi ankarimmin suomalaisiin jatkokehittäjiin ja käyttäjäorganisaatioihin, jotka eivät hallitse pohjamallin koulutusprosessia.

Emme kannata vaatimusta tieteellisen tutkimuksen ja kaupallisen käytön "selvästä rajasta" esitetyssä muodossa, koska akateemisen ja yritysvetoisen tutkimuksen kohtelun eriytyminen haittaisi juuri sitä korkeakoulujen ja yritysten yhteistyötä, joka on Suomen tekoälykehityksen vahvuus.

Kannatatko teknologiaryhmän ehdotuksia? Voitko ehdottaa niille tärkeysjärjestystä?

Kannatamme avointa dialogia ja tekoälylukutaitoa koskevia teemoja sekä koneluettavan metadatan, standardoitujen opt-out-merkintöjen ja tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittämistä, koska ne automatisoivat oikeuksien pidätyksen tunnistamisen ja laskevat vaatimustenmukaisuuden kustannuksia myös kehittäjille. Kannatamme myös toimivien lisenssimarkkinoiden kehittämistä edellyttäen, että jatkotyössä ratkaistaan tariffiriitojen käsittely, päällekkäisen korvauksen estäminen input- ja output-vaiheissa sekä pk-yritysten markkinoillepääsy.

Emme kannata pelisääntöä, jonka mukaan suojatun sisällön käyttö datasetissä "edellyttää oikeudenhaltijan lupaa": tekijänoikeuslain 13 b § sallii kappaleiden valmistamisen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten laillisen pääsyn perusteella ilman lupaa, jollei oikeutta ole pidätetty, ja juridiikkaryhmä rajasi nimenomaisesti tämän säännöksen soveltamisalan työnsä ulkopuolelle.

Pidämme jäsenkuntamme kannalta haitallisimpana kirjausta, jonka mukaan jatkokehittäjän on arvioitava vastuunsa pohjamallin koulutusdatan lainmukaisuudesta: tekoälyasetuksen 53 artikla kohdistaa tekijänoikeuspolitiikkaa ja koulutusaineiston tiivistelmää koskevat velvoitteet yleiskäyttöisen mallin tarjoajalle, eikä jatkokehittäjällä ole tosiasiallista mahdollisuutta arvioida pohjamallin koulutusprosessia, minkä raportti itsekin kirjaa.

Emme kannata teoskohtaista läpinäkyvyysvelvoitetta jatkokoulutuksessa, vaan yhdymme raportin kirjaukseen, jonka mukaan komission tiivistelmämallin taso on käyttäjien, tutkimusorganisaatioiden ja kulttuuriperintöorganisaatioiden mielestä riittävä.

KIINNITÄMME HUOMIOTA SIIHEN, ETTÄ RYHMÄSSÄ EI OLLUT YHTÄÄN TEKÖÄLYMALLIEN KEHITTÄJÄÄ EIKÄ OHJELMISTOYRITYSTÄ PYSYVÄNÄ JÄSENEÄ.

Kannatatko juridiikkaryhmän ehdotuksia? Voitko ehdottaa niille tärkeysjärjestystä?

Kannatamme kaikkia kolmea kohtaa, joista ryhmä totesi laajan yhteisen näkemyksen: laillisesti saatavilla olevan aineiston käyttö, tekoälysisällön merkitseminen tekoälyasetuksen puitteissa sekä muotoilu, jonka mukaan lupa tarvitaan, jos mikään rajoitussäännös ei sovellu — viimeksi mainittu kuvaa oikeustilan oikein eikä tee tekoälyn kouluttamisesta lähtökohtaisesti luvanvaraista.

Emme kannata Liitteen 2 teesejä kansallisina pelisääntöinä. Lausuntopyyntö kuvaa raportin "kaikkien pienryhmien yhteisinä ehdotuksina", mutta raportti toteaa, että teeseistä ei löydetty yhteistä näkemystä, ja kirjaa useita keskeisiä erimielisyyksiä; teesit ovat 15 nimetyn tahon kanta, ja tämä on erotettava jatkovalmistelussa selvästi yhteisistä havainnoista. Erityisesti kaikkea tekoälyllä tuotettua sisältöä koskeva kansallinen merkintävelvoite tekoälyasetuksen 50 artiklan päälle ja sopimuslisenssin laajentaminen tekoälyn koulutukseen ovat aineellisia muutoksia, jotka edellyttävät lainvalmistelua ja vaikutusarviointia.

Muita huomioita vastuullisen tekoälyn kehittämisestä ja käytöstä

Lausuntopyyntö toteaa kulttuuripoliittiseen selontekoon viitaten, että tekoälyyn liittyvät tekijänoikeudelliset kysymykset ratkaistaan EU-tasolla; katsomme, että tämä eduskunnan hyväksymä linjaus on jatkovalmistelun sitova lähtökohta, ja että kansalliset pelisäännöt ovat sen vastaisia siltä osin kuin ne asettavat aineellisia velvoitteita kehittäjille tai käyttöönottajille. Tekoälyasetus ja DSM-direktiivi muodostavat jo kattavan kehyksen, ja käyttöolettamaa, teoskohtaista läpinäkyvyyttä ja korvausmalleja koskeva keskustelu on käynnissä EU-tasolla — juuri siksi näitä ei tule ratkaista kansallisesti.

Raportti toteaa itse, ettei pienryhmiin saatu riittävästi tekoälyn kehittäjien näkökulmaa; edellytämme, että kehittäjät, ohjelmistoyritykset ja käyttäjäorganisaatiot ovat jatkotyössä pysyviä jäseniä ja että työ- ja elinkeinoministeriö kytketään valmisteluun, koska tekijänoikeudet ovat yhä enemmän elinkeinopolitiikkaa. Vastuullisuus tarkoittaa sekä oikeudenhaltijoiden oikeuksien kunnioittamista että sitä, että tekoälyä on Suomessa tosiasiallisesti mahdollista kehittää ja ottaa käyttöön, ja jatkovalmistelun tavoitteenasettelu on laajennettava kattamaan myös tämä.

Peltola Ville
Teknologiateollisuus ry